

N.F.S. Grundtvig "Tale-Friheden"

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.25, maj 2025

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1840 (SJ: 662)

Andre udgaver

US *Udvalgte Skrifter* 8

Teksten er etableret af Jon Tafdrup

Punktkommentarer, indledning og tekstredegørelse er skrevet af Jon Tafdrup, redigeret af Krista Stinne Greve Rasmussen og Steen Tullberg

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning ph.d. Christian Egander Skov

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2025

[A:353]

Tale-Friheden.

[US:367] Det Søgmaal, der nys er anlagt mod en "aaben Mund" for usømmelig Tale blandt andet om en Forordning fra forrige Aarhundrede, som ikke passer til det Nærværende, har henledt Manges Opmærksomhed paa den længe overseete Kiends-Giærning, at der hidtil, selv før vi kiendte det mindste til Trykke-Friheden, har hersket en ualmindelig *Tale-Frihed i Danmark*, der alt for halvandethundrede Aar siden høilig forbausede Enevolds-Magtens bekiendte Sværter, Engelsmanden *Molesworth*. Uagtet man nu maatte ønsket, at denne Sag var kommet paa Bane i en bedre Anledning, er det dog visselig godt, man lærer, at Tale-Friheden er baade meget naturligere og vigtigere end Trykke-Friheden, og ret egenlig, som Betingelse for en virkelig fri *Folke-Stemme*, et umisteligt Gode; thi det har længe været glemt, og maa dog kommes levende ihu, om Folke-Livet og de offentlige Anliggender igjen skal komme i en naturlig Gang. Under det Afguderi, man kun alt for længe har drevet med "Sort paa Hvidt," som en almægtig Trolddom,

stod man nemlig Fare for reent at glemme, at al Skrift er død og magtesløs, naar Ingen *taler* om den, men at fyrig og levende [US:368](#)Tale i Kirker og Skoler, Selskaber og Venne-Kredse, har usigelig stor Magt og Indflydelse, uagtet man *ikke skriver* en Tøddel derom. De Gamle sagde derfor meget rig~~te~~[A:354](#)tig: tal ikke om det, saa har det ingen Magt, men de havde ogsaa den meget rigtige Følelse, at Tale-Friheden, hvormegen Misbrug der end gjøres af den, maa i de fleste Tilfælde lades uantastet, da den Eneste, hvis Arm er lang nok til at lukke alle Munde, med Flid har aabnet dem til Fritalenhed paa eget Ansvar; saa Feilen hos os ligger ingenlunde deri, at man undte Talen saa frit et Spillerum, men kun deri, at man glemde det er et stort Raaderum, man med Flid bør stræbe at benytte til det almindelige Bedste. Ved at beskikke *Ordførere* i Kirker og Skoler, hvor dog næsten alle Talere faae deres Dannelse eller vise deres Dygtighed, agtede man nemlig kun lidt paa, hvad Mund og Mæle de havde, naar de kun ikke var aabenbar Døvstumme, og ved *Dannelsen* af disse Ordførere syndes man aldeles at have glemt, hvad det er for et Sprog det Danske Folk taler og maa tiltales i, thi, man stræbde jo at gøre dem stive i saamange døde og levende Sprog, som mueligt, kun *ikke* i deres *Modersmaal*, saa langt fra at bekæmpe Tale-Frihedens Misbrug paa den eneste kraftige Maade, ved at fremme dens rette Brug, opelskede man ligesom med Flid den allerskadeligste Misbrug, som i mine Øine er den, at beskikkede Talere kiede og sløve deres unge og gamle Tilhørere. Under saadanne Omstændigheder maa Tale-Friheden, naar man bliver opmærksom paa dens Vigtighed, nødvendig synes Øvrigheden frygtelig, thi hvor der findes naturlig Veltalenhed, vil den sædvanlig være vild og raa, [A:355](#)og møder hos de beskikkede Ordførere liden eller ingen Modvægt, da Mange kun er Talere af Navn og næsten hele Resten saa forskruet og forpint i Bogstav-Skolen, at de, med al pyntelig Veltalenhed, dog fattes den levende Strøm, det dristige Sving og det folkelige Præg, der virkelig slaar og henriver.

Det eneste gode Raad mod Tale-Frihedens Misbrug, som alle Søgsmal, uden for aabenbar Oprørs-Tale, kun gjør værre og farligere, er da med Flid at betjene sig af den Fritalenhed, der ved et Lykkestræk er paa det almindelige Bedstes Side, og herefter ved de ordenlige Taleres Dannelse og Valg stadig at have for Øine, *hvad* de skal bruges *til* og ved hvilke Midler de dertil kan blive mest beqvemme og dygtige. Hvor man ikke har Mod til at gaae denne jævne, naturlige Vei, uden at ændse alle Pedanteriets og Dødbidervæsenets Indvendinger, der maa det i vore Tider gaae galt, og jo længer, jo galere, thi foragtede [US:369](#)Naturlove hævne sig frygtelig; men fremfor Alt i Danmark er jeg vis paa, det vil gaae ypperlig, saasnart man med Flid betjener sig af vore naturlige Hjælpemidler til at opelske folkelig Tankegang og Veltalenhed, som i

Aarhundreder, desværre, ikke blot har været ringeagtet og forsømt, men paa mange Maader hemmet og bestridt.

Hertil er det første Skridt, at man kan blive Taler baade i Kirke og Skole, altsaa blive baade Præst og Professor, og Doctor saavel i det Ene som i det Andet, uden at skrive eller tale et *Latinsk* Ord, naar man kun har Hovedet paa det rette Sted, er Karl for sin Hat og *Modersmaalet* mægtig; thi først da kan de beskikkede Ordførere i Regelen blive hvad de skal være: *Folkets Ledere*, som de frivillig følge.

Og hertil er det andet Skridt, at man samler, saavidt mueligt, alle de bedste Talere, som er paa det Heles, baade paa Kongens og Folkets Side, ved en "*Dansk Høiskole*" |A:356aaben for hele Landets letnemme Ungdom og med nødvendigt Ansvar fri i sin Virksomhed; thi kun da tør vi vente en virkelig oplyst Folke-Mening om Borgerlige Ting, og i Folke-Raadet en sømmelig Fritalenhed for et ganske andet "Fædreneland" end det af Klude-Papir, med den klarede Bevidsthed, at *Enevolds-Magten*, som Folkets Venne-Gave til Kongen, er en Velsignelse, men Femfinger-Magten eller Næve-Retten, man vil tiltrue eller tilskrive sig, er den rene Fordærvelse.

Tidt og længe har jeg forgjæves stræbt at henlede Opmærksomheden paa denne Hovedsag i vor folkelige og borgerlige Udvikling, men jeg maa dog her, med al det Eftertryk jeg kan, gentage det, thi skal det skee *tidsnok*, hvad umuelig kan udeblive, at man lader det Naturlige og Folkelige vederfares Ret, da er det aabenbar den høie Tid; endnu et *Aar* spildt, og Alt hvad man da gjør for uopløselig at sammenknytte Enevolds-Magten med den fri Folke-Stemme vil ventelig komme bagefter.

N. F. S. Grundtvig.
